

- спонукати учнів до підвищення пізнавальної активності;
- сприяти формуванню в учнів цілісного уявлення про явища і процеси в природі;
- формувати науково-природничу картину світу та науковий світогляд.

Водночас основне призначення астрономічної інформації в курсі фізики з огляду цілей і завдань навчання астрономії:

- пропедевтика астрономії;
- формування в учнів базових астрономічних знань;
- заохочення учнів до самостійного, додаткового вивчення астрономічного матеріалу;
- формування в учнів елементів астрономічної культури.

Перелік астрономічної інформації, який ми пропонували включити до змісту курсу фізики основної школи подано в табл. 1 (для прикладу зазначено тільки для 7 класу).

Таблиця 1

Перелік астрономічної інформації в змісті курсу фізики основної школи

№ п/п	Розділ навчальної програми	Астрономічна інформація
7 клас		
1	Розділ 1. Фізика як природнича наука. Методи наукового пізнання	Взаємозв'язки і взаємодія фізики та астрономії в процесі їх розвитку. Астрофізика. Використання фізичного знання в астрономії.
2	Розділ 2. Механічний рух	Рух та періоди обертання планет Сонячної системи. Сонце, як тіло відліку для такого руху.
3	Розділ 3. Взаємодія тіл. Сила	Умови існування зір (рівновага сили тяжіння та сили газового тиску). Сила тяжіння на космічних об'єктах (планети і зорі). Вага тіла людини на Місяці. Невагомість в космічному просторі.
4	Розділ 4. Механічна робота та енергія	Кінетична енергія небесних тіл. Астероїдна небезпека для Землі.

Підручник [2] вміщує астрономічний матеріал, що дає змогу виконувати пропедевтику астрономічних знань учнів гімназії засобами цього підручника.

Література.

1. Фізика 7 кл.: підруч. для 7 кл. загальноосвіт. навч. закл. / М.І. Шут, М.Т. Мартинюк, Л.Ю. Благодаренко. – К.; Ірпінь: Перун, 2014. – 256 с.
2. Засекіна Т.М. Фізика: підруч. для 7 класу загальноосвіт. навч. Закл. / Т.М. Засекіна, Д.О. Засекін. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2016. – 224 с.
3. Фізика : підруч. для 7 кл. загальноосвіт. навч. закл. / М. В. Головка, Т. М. Засекіна, Л. В. Непорожня та ін. – К. : Педагогічна думка, 2015. – 248 с.

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗМІСТОВИХ ЛІНІЙ У ПІДРУЧНИКУ «РОСІЙСЬКА МОВА І ЛІТЕРАТУРА. ІНТЕГРОВАНІЙ КУРС. 10 -11 КЛАСИ»

Курач Л. І.,

*кандидат педагогічних наук,
завідувач відділу навчання мов національних меншин
та зарубіжної літератури,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

Основними цілями інтегрованого курсу «Російська мова та література» для шкіл з російською мовою навчання є розвиток особистості учнів, формування предметної, філологічної (галузевої) і ключових компетентностей.

Зміст навчання у контексті інтегрованого курсу реалізується за допомогою мовленнєвої, мовної, соціокультурної та діяльнісної (стратегічної) лінії, які інтегруються у цьому курсі з літературною лінією.

Мовленнєва лінія реалізується насамперед за допомогою широкого використання текстів художнього і публіцистичного стилів у процесі роботи над різними видами мовленнєвої діяльності. Тексти, підбрані для аудіювання / читання, у підручнику є підґрунтям для організації значної частини роботи на уроці і використовуються для заучування напам'ять, переказу, складання діалогу, читання, списування, роботи над вимовою, значенням слова, його зображально-виразними можливостями тощо.

Матеріал мовної лінії націлений на формування мовної компетентності старшокласників і передбачає узагальнення та систематизацію отриманих в середній школі знань про мовні одиниці, їхнє практичне використання в ситуаціях, близьких життєвому досвіду учнів.

У 10 класі учні поглиблюють свої знання про функціональні різновиди мови, в 11 класі - про нормативне вживання одиниць мови в різних сферах спілкування; про правила комунікативної взаємодії в різних комунікативних ситуаціях. Отже, акцент у реалізації мовної лінії робиться на підвищенні уваги до функціональної значущості кожної одиниці мови, до їхніх стилістичних, зображально-виразних можливостей у мовленні; на комунікативній доцільності, доречності їхнього використання.

У процесі роботи відбувається збагачення лексичного запасу, вдосконалення орфографічної і пунктуаційної грамотності учнів, умінь аналізувати й оцінювати мовні одиниці та явища. Розвиваються вміння здійснювати мовний самоконтроль, аналізувати мову з точки зору її ефективності в досягненні поставлених комунікативних завдань відповідно до мовної ситуації і сфери спілкування.

Найбільш повно представлений у програмі художній стиль мовлення. Фрагменти літературних текстів будуть служити основою для збагачення мовлення учнів, розвитку їхніх творчих здібностей. До того ж розгляд змісту художнього твору в сукупності з його мовною формою (в цьому також реалізується зближення російської мови з літературою) дозволить з найбільшим ефектом залучити учнів до моральних, естетичних цінностей літератури і у такий спосіб матиме позитивний вплив на формування особистості старшокласників.

У матеріалі мовної лінії представлені основні літературознавчі поняття (літературний компонент), які важливі для аналізу художнього твору, осмислення ідейно художнього задуму письменника, його творчої манери, художньої своєрідності творів.

Робота з удосконалення орфографічних і пунктуаційних навичок у підручнику включена в системну роботу над текстом і реалізується за допомогою пояснення орфограм і пунктограм, їхнього розподілення, аналізу в ході виконання практичних вправ.

Зміст літературної лінії як інтегрованого компоненту реалізується в процесі роботи з текстами різних літературних жанрів, які пропонують автори підручника. Пріоритетним видом роботи при цьому є комплексний філологічний аналіз текстів, який передбачає як аналіз ідейно-образного, морального змісту, композиції, характеристики персонажів, осмислення образу автора, так і його художньої форми, індивідуального стилю письменника, мовних засобів його вираження. Такий підхід принципово важливий з точки зору повноцінного сприйняття художнього твору і, водночас, більш глибокого розуміння ролі мовних засобів у художньому творі.

Засвоєння соціокультурної інформації також переважно здійснюється на основі навчальних культурно значущих текстів, що містять відомості про духовну і матеріальну культуру народу, мають естетичну цінність і емоційно-моральний вплив на учнів. До них відносяться, насамперед, зразкові художні тексти класичної літератури, твори усної народної творчості, фразеологічні вирази, прислів'я, приказки, що відображають національну специфіку культури, характеру і життєвого досвіду народу.

Діяльнісна (стратегічна) лінія змісту навчання передбачає розвиток метапредметних компетентностей, які виявляються:

– у володінні способами організації навчальної діяльності; до яких відносять: планування діяльності, контроль послідовності виконання роботи і її проміжних результатів тощо;

– у виділенні в об'єктах ознак і властивостей, знаходження серед них основних і другорядних, порівняння конкретних і абстрактних об'єктів, усвідомлення різних типів зв'язків між частинами інформації; узагальнення і висновки; порівняння різних точок зору на одну й ту ж проблему тощо;

– у володінні стратегіями спілкування, які дозволяють вибудувати цілеспрямовану лінію поведінки для успішного виконання певного завдання.

Змістові лінії у підручнику «Російська мова і література. Інтегрований курс» у сукупності формують комунікативну компетенцію особистості. Прийоми, методи та форми роботи визначаються завданнями змістових ліній. Зростає роль різноманітних видів самостійної роботи, таких як складання плану, тез, конспекту, підготовка реферату, доповіді, створення анотацій, рецензій, самостійний аналіз тексту, цілеспрямовані виписки, аналітичне повідомлення на основі самостійного вивчення тексту (за планом, запропонованим учителем, а потім за власним планом), творчі роботи в жанрі есе тощо.

Література.

1. Снегірьова В. В., Фідкевич О. Л., Курач Л. І. Методичні рекомендації до інтегрованого курсу «Російська мова та література» (10 - 11 класи) / В. В.Снегірьова, О. Л. Фідкевич, Л. І. Курач // Всесвітня література в сучасній школі. – 2018. — № 7. — С. 34-40.

ПРОГРАМА «УРОКИ ДОВІРИ В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ»

Лісова Н. І.,

*старший науковий співробітник відділу економіки та управління ЗСО,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

Школа формування довіри – це заклад загальної середньої освіти (вектор власного розвитку), в якому учнівський, педагогічний та батьківський колективи взаємодіють на нових світоглядних засадах, опановують методи, форми та технології ефективного суб'єкт-суб'єктного та діалогічного спілкування вивчають поняття «довіра/недовіра», упроваджуючи покроково програму «Уроки довіри в сучасній школі». Розглянемо більш детально програму «Уроки довіри в сучасній школі» [6], що базується на демократичних засадах дитино(людино)центризму, відкритого доступу до публічної інформації [1; 2; 3; 4; 5] і таких концептах як:

- категорія «довіра/недовіра»;
- формування учня-Людини, гідного довіри (соціально-освітня затребуваність, ретроспектива поглядів, завдання Нової української школи);
- культура спілкування в колективі як спосіб розвитку довірчої взаємодії між суб'єктами: керівник – колективи учнів, учителів, батьків, громади; керівник – педагог; педагог – педагог; педагог – учень (учні); педагог – батьки; учні – учні; учні – громада; педагоги – громада тощо;
- педагогіка партнерства;
- цінності педагога;
- розвиток органів самоврядування.

Формування довіри в шкільному освітньому просторі (перший етап) базується на основі розробленої автором програми «Уроки довіри в сучасній школі». Програма є документом, що окреслює коло компетентностей, якими мають оволодіти учні. Наведемо модель, реалізація якої передбачає впровадження програми «Уроки формування довіри в сучасній школі» (рис.1).